

Dominika Ćwięczek

"Polityka bezpieczeństwa Hiszpanii w latach 1992-2004", Patrycja Domejko-Kozera, Warszawa 2006 : [recenzja]

Studia Politicae Universitatis Silesiensis 4-5, 308-312

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Patrycja Domejko-Kozera:
Polityka bezpieczeństwa Hiszpanii w latach 1992—2004
Warszawa 2006, 113 s.

Lata dziewięćdziesiąte XX wieku to okres znaczących zmian na arenie międzynarodowej, a w szczególności na Starym Kontynencie. Implikacje zakończenia zimnej wojny, a przede wszystkim: załamanie się bloku wschodniego w okresie Jesieni Ludów, pokojowe zjednoczenie Niemiec oraz rozpad Związku Radzieckiego wpłynęły na przyspieszenie procesu scalania Europy pod względem polityczno-militarnym oraz gospodarczym. Waga tych wydarzeń miała i nadal ma ogromny wpływ na ewolucję polityki zagranicznej oraz bezpieczeństwa państw europejskich.

Hiszpania przez blisko czterysta lat świadomie odrzucała środowisko zewnętrzne, zwracając się ku wewnętrznym problemom i wykazując małe zainteresowanie otaczającym ją światem. Jednocześnie przez czterdzieści lat polityka zagraniczna tego państwa determinowana była specyficznym układem stosunków wewnętrznych oraz mocnymi tendencjami izolacjonistycznymi. Po II wojnie światowej, ze względu na charakter systemu społeczno-politycznego oraz bliskie więzi z niemiecką Rzeszą, została potępiona przez resztę Europy i świat. Tendencje te spotęgowało specyficzne położenie geograficzne Hiszpanii: oddzielona pasmem Pirenejów od pozostałych państw europejskich, zyskała miano „España es diferente” („Hiszpania jest odmienna”), które żywe było zarówno wśród samych Hiszpanów, jak i za granicą¹. Dopiero po śmierci gen. Francisco Franco wytworzyła się w Hiszpanii nowatorska wizja europeizmu, który rozpoczął się od budowania nowych relacji z państwami Europy, aż do osiągnięcia głównego celu, jakim

¹ G. Bernatowicz: *Droga Grecji, Hiszpanii i Portugalii do wspólnej Europy*. Warszawa 1991, s. 23.

było wprowadzenie Hiszpanii do Wspólnot Europejskich. Jednocześnie demokratyczne rządy tego państwa podkreślały, iż nie można limitować hiszpańskiej aktywności w innych obszarach. Jak tłumaczy Grażyna Bernatowicz, takie rozwiązanie oznaczało kontynuację kursu atlantyckiego, nawiązanie stosunków z krajami Europy Wschodniej oraz zróżnicowanie stosunków z krajami Bliskiego Wschodu².

Praca Patrycji Domejko-Kozery koncentruje się na omówieniu polityki bezpieczeństwa Hiszpanii w latach 1992—2004. Przyjęta przez Autorkę cezura początkowa — rok 1992, to czas, kiedy przedstawiciele rządu hiszpańskiego podpisali ostatnie z Porozumień Koordynacyjnych dotyczących kwestii przystąpienia Hiszpanii do NATO. Jednocześnie data ta związana jest z powołaniem do życia Unii Europejskiej przez podpisanie traktatu z Maastricht, w którym zostały także przedstawione główne cele Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa państw członkowskich. Rok 1992 to jeszcze jedno ważne wydarzenie dla Hiszpanii, a mianowicie Igrzyska Olimpijskie w Barcelonie. Jak podkreśla Małgorzata Paździora, był to czas, kiedy świat zorientował się, że państwo to leży w południowej Europie, a nie w północnej Afryce³. Za cezurę końcową Autorka przyjęła rok 2004, kiedy to zamachy z 11 marca wpłynęły na reorientację w polityce bezpieczeństwa Hiszpanii. Wraz z dojściem do władzy Hiszpańskiej Socjalistycznej Partii Robotniczej nastąpiło odejście od bliskiego sojuszu z USA na rzecz powrotu do „tradycyjnych” osi hiszpańskiej polityki zagranicznej.

Książka podzielona jest na cztery rozdziały. W pierwszym z nich (*Charakterystyka głównych tendencji w polityce bezpieczeństwa Hiszpanii w latach 1975—1992*) Autorka zaznajamia Czytelnika z najważniejszymi tendencjami w polityce bezpieczeństwa Hiszpanii w latach 1975—1992. W rozdziale tym zostały przedstawione stosunki Hiszpanii z USA, które odgrywały strategiczne miejsce w hiszpańskiej polityce bezpieczeństwa po II wojnie światowej. Autorka omawia relacje Stanów Zjednoczonych z izolowanym na arenie międzynarodowej reżimem gen. Francisco Franco oraz kwestie baz amerykańskich na terytorium Hiszpanii. W dalszej kolejności został zaprezentowany rozwój współpracy pomiędzy hiszpańskim rządem a Sojuszem Północnoatlantyckim oraz kontrowersje związane z przystąpieniem Hiszpanii do NATO oraz uczestnictwem w nim. Za ciekawostkę można uznać fakt, iż dokumenty akcesyjne zostały przedłożone 30 maja

² Ibidem, s. 25.

³ M. Paździora: *Idea zjednoczenia politycznego i kulturalnego Europy w koncepcjach politycznych Katalońskiej Koalicji Convèrgencia i Unió*. W: *Stosunki międzynarodowe w Europie na przełomie XX i XXI wieku*. Red. J. Przewłocki, M. Stolarczyk. Katowice 2002, s. 147.

1982 roku w niedzielę. Wynikało to z obawy przed zwycięstwem socjalistów w nadchodzących wyborach i ponownym otwarciem debaty nad członkostwem Hiszpanii w NATO (s. 20). W rozdziale tym Autorka charakteryzuje także historię powstania i funkcjonowania UZE oraz trudności przystąpienia do jej struktur Hiszpanii. Poza opcją atlantycką i europejską została tu również przedstawiona polityka śródziemnomorska przez pryzmat relacji Madrytu z państwami Maghrebu za rządów kolejnych gabinetów w latach 1977—1992.

Rozdział drugi książki (*Hiszpania wobec NATO i USA 1992—2004*) dotyczy stosunków Hiszpanii z Sojuszem Północnoatlantyckim w latach 1992—2004. Przedstawiona została ewolucja postawy Hiszpanii wobec Sojuszu, z uwzględnieniem takich wydarzeń, jak: zmiana roli i zadań NATO po zimnej wojnie, aspiracje byłych członków Układu Warszawskiego do uczestnictwa w strukturach euroatlantyckich czy wreszcie przychylność ze strony hiszpańskich socjaldemokratów w sprawie pełnego uczestnictwa ich kraju w Sojuszu. Została tu również podjęta kwestia współpracy hiszpańsko-amerykańskiej, której wyrazem było wsparcie ze strony Hiszpanii w walce z terroryzmem międzynarodowym oraz udział w misji stabilizacyjnej w Iraku. Autorka przedstawiła tu także aktywność Hiszpanii na forum Sojuszu w odniesieniu do obszaru śródziemnomorskiego przez zainicjowanie Dialogu Śródziemnomorskiego NATO, który oprócz wymiaru politycznego i wojskowego objął współpracę państw między innymi w dziedzinie: nauki, środowiska czy informacji.

Rozdział trzeci (*Hiszpania a kształtowanie się polityki bezpieczeństwa i obrony zjednoczonej Europy*) opisuje proces kształtowania się Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa Unii Europejskiej oraz próbę wypracowania przez jej członków Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony. Autorka przedstawiła wsparcie oraz wkład Madrytu w rozwój tych przedsięwzięć. Został tu również scharakteryzowany proces modernizacji hiszpańskich sił zbrojnych oraz uczestnictwo Hiszpanii w wielonarodowych siłach europejskich: Eurokorpus, Eurofor czy Euromarfor. Autorka omówiła także kwestię tak zwanej nowej polityki śródziemnomorskiej Unii Europejskiej. Na szczególną uwagę zasługuje wpływ Hiszpanii na sformułowanie „Deklaracji barcelońskiej”, która według Patrycji Domejko-Kozery, „stanowiła początek globalnego, kompleksowego Partnerstwa Eurośródziemnomorskiego, nazywanego też Procesem Barcelońskim, obejmującego dwu- i wielostronne stosunki UE z tym regionem” (s. 82).

Ostatni, czwarty rozdział pracy (*Hiszpania a kraje Maghrebu*) został poświęcony relacjom między nimi. Rozdział ten zasługuje na szczególną uwagę, gdyż „Region Morza Śródziemnego i stosunki z krajami jego południowego wybrzeża zawsze zajmowały istotne miejsce w hiszpańskiej polityce zagranicznej. Tradycyjnie choć ze zmiennym powodzeniem, dążyła

ona do pełnienia roli pomostu między Zachodem i światem arabskim [...]”⁴. Zostały w nim wyjaśnione przyczyny niestabilności sytuacji w Afryce Północnej. Do najpoważniejszych zagrożeń politycznych Autorka zalicza: brak rządów i struktur demokratycznych w państwach Maghrebu oraz spory terytorialne, które poróżniły państwa regionu (problem Sahary Zachodniej oraz Ceuty i Melilli). Wśród pozostałych grup zagrożeń wymienia niebezpieczeństwa o charakterze: militarnym (s. 90), społeczno-ekonomicznym i demograficznym (s. 91—92). W rozdziale tym zostały także przedstawione interesy Madrytu w dziedzinie między innymi: polityki, bezpieczeństwa, ekonomii czy energetyki z takimi państwami Afryki Północnej jak: Maroko, Algieria, Libia, Tunezja i Mauretania. Najważniejsze jednak znaczenie Autorka przypisuje stosunkom hiszpańsko-marokańskim i współpracy na tym tle ze względu na żądania rewindykacyjne Maroka wobec dwóch hiszpańskich enklaw: Ceuty i Melilli, konflikt o Perejil czy problem nielegalnych imigrantów marokańskich w Hiszpanii.

Uważam, że omawiana książka ma duże znaczenie poznawcze, gdyż podjęta w niej tematyka nie ma większego omówienia w literaturze polskiej. Zaletą książki jest również wielość źródeł i materiałów, przede wszystkim: dokumentów, opracowań zwartych oraz artykułów hiszpańskojęzycznych. Ponadto struktura pracy jest bardzo spójna dzięki zachowaniu związków pomiędzy rozdziałami.

Publikacja ta jednak została poświęcona jedynie zewnętrznym czynnikom polityki bezpieczeństwa Hiszpanii. Takie ujęcie może dziwić, zwłaszcza że bezpieczeństwo wewnętrzne Hiszpanii jest stale zagrożone między innymi przez terroryzm separatystyczny ETA⁵. W pracy zabrakło również kwestii aktywności państwa hiszpańskiego w dziedzinie bezpieczeństwa na forum innych organizacji międzynarodowych, takich jak: OBWE czy ONZ. Podobnie nie został szerzej omówiony problem Gibraltaru, który według Patrycji Domejko-Kozery stanowi specyficzny element polityki bezpieczeństwa Hiszpanii i zasługuje na odrębne opracowanie. Uzupełnienie monografii o wskazane zagadnienia wpłynęłoby na wzbogacenie treści merytorycznej pracy i pozwoliłoby rozpatrywać politykę bezpieczeństwa Hiszpanii z szerszej perspektywy.

Podsumowując, *Polityka bezpieczeństwa Hiszpanii w latach 1992—2004* jest niewątpliwie jedną z wyróżniających się pozycji na polskim rynku

⁴ G. Bernatowicz: *Droga Grecji...*, s. 136.

⁵ W dniu 27 grudnia 2001 r. Rada Unii Europejskiej ustaliła listę 13 organizacji terrorystycznych, których zwalczanie stanie się obowiązkiem każdego państwa członkowskiego Unii Europejskiej. W przyjętym dokumencie hiszpańska organizacja separatystyczna ETA została po raz pierwszy oficjalnie nazwana przez państwa Unii Europejskiej organizacją terrorystyczną. A. Wójcik: *Priorytety prezydencji hiszpańskiej w Unii Europejskiej*. 11 lipca 2002.

księgarskim, poświęconym tej problematyce. Książka napisana jest w sposób przejrzysty, prostym językiem, co sprawia, że po pracę mogą sięgnąć nie tylko specjaliści, ale także mniej wykwalifikowani odbiorcy.

Dominika Ćwiączek